

Biuletyn

Koła Miłośników Dziejów Grudziądza

Rok II: 2004

Numer 25 (30)

Data odczytu: 13.10.2004

Data wydania: 13.10.2004

Edward Wiśniewski

ULICA TORUŃSKA W GRUDZIĄDZU i jej rozkwit w okresie międzywojennym w XX wieku.

Już w XIV wieku dużą rolę w życiu miasta Grudziądza odgrywało tzw. Toruńskie Przedmieście, teren przylegający do lewego brzegu kanału Trynka i Bramy Toruńskiej, na którym znajdowało się od strony rzeki Wisły osiedle rybackie – zwane Rybakami, wraz z kaplicą św. Jerzego, ze szpitalem i cmentarzem, które zostało przyłączone w 1341 r. do kościoła farnego św. Mikołaja.

W dalszych latach nastąpił rozwój Przedmieścia Toruńskiego – m. in. na obecnej al. 23 Stycznia istniał „Plac wypasu bydła” tzw. „Kuh-Tift” oraz szlak drogowy do Chełmna i Torunia w obrębie obecnej ulicy Toruńskiej (mapa z 1756 r.). Mapa z 1781 r. wykazuje, że powstało po zachodniej stronie ulicy 9 budynków, a po wschodniej – 2. Dynamiczny rozwój ulicy nastąpił z chwilą powstania cegielni M. Schulza przy obecnej ulicy Chełmińskiej i „Herzfeld-Victorius” przy obecnej al. 23 Stycznia, czy fabryki Maszyn Rolniczych „Venzky” przy ul. Grüner Weg – obecnie ul. Włodka. W 1872 r. było już usytuowanych przy ul. Toruńskiej 26 budynków, a po I wojnie światowej zasiedlono ulicę do 38 budynków. Należy również zaznaczyć, że większa część domów miała zabudowania również w podwórzach.

Przeważała ludność pochodzenia niemieckiego, głównie kupcy, handlowcy, hotelarze, rzemieślnicy itd. Po 1920 r. pochodzenie ludności zmieniło się radykalnie – przeważała ludność pochodzenia polskiego – przejmując sklepy, warsztaty rzemieślnicze, lokale itp., oczywiście odpłatnie.

Nazewnictwo tejże ulicy było następujące: do 1872 r. nazwana była Thorner Gasse, do 1920 r. – Unter Thorner Strasse, a następnie przybrała nazwę – ul. Dolnotoruńska, a od 1925 r. – Toruńska.

Należy wymienić kilka ważniejszych posesji.

Numery nieparzyste:

Nr 1. Narożny budynek, tj. hotel i restauracja – pobudowany około 1911 r. przez Fr. Szydzika. Zniszczony całkowicie w czasie działań wojennych w 1945 r.

Nr 5 i 7. Posesję tą wykupił od Berendta, p. K. Jakubczak (nr 5), a p. W. Schulz posesję nr 7. Były w nich sklepy jubilerski p. Wodzaka i sklep blawatniczy i obuwniczy. Po II wojnie światowej był tu m. in. sklep rybny. W Schulz był Polakiem – Warmiakiem, radcą Pomorskiej Izby Handlowej, prezesem Drobnych Kupców itd., czyli wielkim społecznikiem.

Nr 11. Po H. Adloffie – posesję tę przejął p. Grabowski, mistrz rzeźnicki, a w następnych latach warsztat rzeźnicki objął Aleks Klabs. Obecnie jest tu sklep firmowy Zakładów Mięśnych.

Nr 13. Dom jak i drogeria należały do 1945 r. do Oscara Abromeita, Niemca – zażartego polakożercy. Syn jego był członkiem „Selbstschutzu”, brał udział w rozstrzelaniu 10 polskich zakładników w dniu 29 X 1939 r.

Nr 15. Po I wojnie światowej dom jak i sklep był własnością Wł. Lutoborskiego, prowadzącego handel branży metalowej.

Nr 21/23. Właścicielem posesji był p. Israel, mieszkający po 1920 r. w Berlinie. Na zapleczu mieściły się liczne warsztaty rzemieślnicze jak stolarnia, kuźnia, blacharnia, skład opałowy.

Nr 25/27. W 1909 r. budynek zakupiła Spółka Budowlana „Bazar”, z zamiarem przebudowy na potrzeby polskich organizacji i stowarzyszeń.. Jednakże niemieckie władze utrudniały tą działalność. Po 1920 r. właścicielem posesji został p. T. Joachimczyk, prowadzący hurt farb i artykułów chemicznych. Istniała tam piekarnia Ignacego Józefowicza, działacza i społecznika, działającego w branży rzemieślniczej.

Nr 29. Po 1920 r. właścicielem został Fr. Bieńkowski, prowadził warsztat rzeźnicki.

Nr 33. Ostatnia posesja była własnością Carla Weissa (usytuowana przy Rowie Hermanna). Były tam również zakłady rzemieślnicze i sklep spożywczy.

Posesje o numerach parzystych.

Nr 2. Istniał jeden z najstarszych domów, rozebrany w czasie okupacji, który ograniczał wjazd w dawniejszą ul. 3 Maja. Był tam sklep kolonialno-spożywczy, począwszy od śledzi, naftę, artykuły spożywcze, itp.

Nr 4, obecnie nr 2 i 4. Właścicielami była rodzina Vohs. Mieściły się tam liczne zakłady rzemieślnicze np. przedsiębiorstwo elektrotechniczne Kunischa Adolfa i liczne sklepy. Budynek ten w czasie działań wojennych w 1945 r. uległ zniszczeniu, ale został odbudowany. Na zapleczu tegoż budynku ma obecnie powstać pasaż handlowy.

Nr 6. Po 1920 r. właścicielem był A. Kulinna, posiadacz cukierni i kawiarni. Po II wojnie światowej istniała słynna kawiarnia „Tęcza”.

Nr 10. Po I wojnie światowej przebudowano dom i właścicielem został działacz społeczny E. Hańczewski, prowadzący Pomorski Dom Handlowy i drogerię „Pod Orłem”. Żona Helena została rozstrzelana dnia 11 XI 1939 r. przez Selbschutz na Księżych Górach..

Nr 12. Budynek o ciekawej elewacji frontowej zbudowany w 1896 r.. Właścicielem był K. Schulz. Na zapleczu mieściła się m. in. fabryka mebli „Witte-Meyer”.

Nr 16. Był to jeden z najstarszych budynków. Posesję tę nabył Romey, prowadzący również sklep papierniczy.

Nr 18 Efektowny budynek, powstał w 1899 r.. Na uwagę zasługują m. in. artystycznie wykonane kute elementy balkonowe. Istniała tam restauracja, a na piętrze hotel „Złoty Orzeł”. Właścicielem był L. Rzoska.

Nr 22. Właścicielem był St. Chłond, a sklep tytoniowy prowadził Fr. Kruszona. Jego żona Helena była działaczką Towarzystwa Czytelni dla Kobiet i stowarzyszeń charytatywnych.

Nr 28/30. W 1910 r. nabywcą najpierw hotelu „Pod Młodym Lwem” był Feliks Karolewicz. Do czasu wybudowania w 1911 r. „Bazaru”, przy ul. Moniuszki, hotel był głównym miejscem zebrań polskich organizacji i stowarzyszeń. Karolewicz był również związany z konspiracyjną Organizacją Wojskową „Pomorze” (O. W. P.). Po gruntownym remoncie i przebudowie od 1960-67 r. figuruje jako hotel „Nadwiślanin”.

Nr 34 Po Dumoncie nabywcą jest Fr. Ruciński w 1929 r. Prowadził hurtownię towarów kolonialnych, win i soków, udzielał się również społecznie w Towarzystwie Kupców samodzielnych, czy Towarzystwie Właścicieli Nieruchomości.

Nr 38. Od początku istnienia tegoż budynku prowadzono w nim zawsze działalność spożywczo-gastronomiczną. W okresie międzywojennym właścicielem był radca miejski p. Wł. Nowakowski.

Ulica Toruńska jest, więc obrazem dynamiki rozwoju handlu, przemysłu, rzemiosła i hotelarstwa w okresie międzywojennym XX wieku.

Ul. Toruńska

1. sporządzono wg mapy „Plan Katastralny” 1906-1907 r
2. Numeracja domów wg obecnie istniejących
3. X – domy nie istniejące.
4. ++++++ - linie tramwajowe
5. dawny cmentarz, obecnie Gimnazjum nr 6

